

Sygn. akt I UK 78/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 września 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jerzy Kwaśniewski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

w sprawie z odwołania Piotra K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 13 września 2011 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 14 września 2010 r.,

1) oddala skargę;

**2) zasądza od Skarbu Państwa Sądu Apelacyjnego na rzecz
adwokata Moniki K. 120 zł (sto dwadzieścia) powiększoną o
stawkę podatku od towarów i usług oraz 13,15 zł (trzynaście
złoty 15 groszy) tytułem zwrotu nieopłaconej pomocy prawnej
udzielonej ubezpieczonemu z urzędu w postępowaniu
kasacyjnym oraz zwrotu poniesionych wydatków;**

**3) oddala dalej idący wniosek adwokata Moniki K. o
zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 14 września 2010 r. Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony apelacją organu rentowego wyrok Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 4 lutego 2010 r. w ten sposób, że oddalił odwołanie wnioskodawcy Piotra K. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 11 sierpnia 2009 r. odmawiającej wnioskodawcy prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) z uwagi na to, że wnioskodawca nie udowodnił 15 lat zatrudnienia w warunkach szczególnych.

Wyrok Sądu Apelacyjnego (w całości) zaskarżył skargą kasacyjną ubezpieczony. Skargę oparto na podstawie procesowej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) i zarzucono naruszenie:

1. art. 378 § 1 k.p.c. i art. 386 § 2 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 89 § 1 i § 2 k.p.c. i w z związku z art. 97 § 1 i § 2 k.p.c. przez nie wzięcie pod uwagę z urzędu nieważności postępowania i nieuchylenie zaskarżonego wyroku Sądu pierwszej instancji, wraz ze zniesieniem postępowania w całości i przekazaniem sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, podczas gdy postępowanie przed Sądem pierwszej instancji dotknięte było nieważnością z uwagi na nienależyte umocowanie pełnomocników Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, którzy nie przedłożyli pełnomocnictwa procesowego do akt niniejszej sprawy i nie zostali wezwani przez Sąd pierwszej instancji do jego uzupełnienia w wyznaczonym terminie, a także czynności procesowe z udziałem tych osób nie zostały pominięte przez Sąd Okręgowy;
2. art. 379 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 89 § 1 k.p.c. i w związku z art. 391 k.p.c. w związku z art. 130 § 1 k.p.c. i art. 126 § 3 k.p.c. przez zaniechanie wezwania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych do uzupełnienia braków formalnych apelacji organu rentowego podpisanej przez Dyrektor mgr

Elżbietę J., przez złożenie pełnomocnictwa dla Dyrektora mgr Elżbiety J. z podpisem mocodawcy lub wierzytelnego odpisu pełnomocnictwa i rozpoznanie apelacji organu rentowego złożonej i podpisanej przez pełnomocnika nienależycie umocowanego, co w konsekwencji doprowadziło do nieważności postępowania przed Sądem drugiej instancji.

Skarżący wniósł o: uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz o uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji, zniesienie postępowania w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania kasacyjnego; zasądzenie kosztów pomocy prawnej udzielonej ubezpieczonemu z urzędu, według załączonego zestawienia, które to koszty nie zostały opłacone w całości ani w części.

W uzasadnieniu podstawy skargi wskazano (w zakresie pierwszego zarzutu), że organ rentowy na kolejnych rozprawach przed Sądem pierwszej instancji reprezentowali pełnomocnicy, którzy nie przedłożyli pełnomocnictw, a Sąd w protokole rozprawy z naruszeniem art. 89 § 1 k.p.c. odnotował, że pełnomocnictwo znajduje się w aktach innej sprawy. Zdaniem skarżącego naruszony w tej sytuacji został także art. 89 § 2 k.p.c., który daje możliwość udzielenia pełnomocnictwa ustnie w toku sprawy na posiedzeniu sądu przez oświadczenie złożone przez stronę i wciągnięte do protokołu. Pomimo niedołączenia do akt niniejszej sprawy pełnomocnictwa z podpisem mocodawcy lub wierzytelnego odpisu pełnomocnictwa, nie uczyniono tego także w terminie późniejszym. Czynności procesowe z udziałem wskazanych osób nie zostały także zatwierdzone przez organ działający w imieniu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Uzasadniając drugi z zarzutów skargi wskazano, że apelacja organu rentowego została sporządzona i podpisana przez Dyrektora mgr Elżbietę J., która nie załączyła do apelacji pełnomocnictwa z podpisem mocodawcy ani wierzytelnego odpisu pełnomocnictwa. Sądy obydwu instancji zaniechały wezwania w trybie art. 130 § 1 k.p.c. do przedłożenia pełnomocnictwa, w związku z czym brak formalny apelacji w postaci nienależycie umocowania pełnomocnika nie został usunięty. Prowadzi to do mającego istotny wpływ na wynik sprawy naruszenia

przepisów postępowania skutkującego jego nieważnością w rozumieniu art. 379 pkt 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Szczegółowy zakres pełnomocnictwa procesowego określony został w art. 91 k.p.c., zgodnie z którym pełnomocnictwo obejmuje z mocy samego prawa umocowanie do podejmowania wszystkich łączących się ze sprawą czynności procesowych. W judykaturze i doktrynie przyjmuje się, że samo udzielenie pełnomocnictwa nie jest równoznaczne z jego pisemnym udokumentowaniem. Pojęcie „pełnomocnictwa”, z jednej bowiem strony, oznacza pochodzące od mocodawcy umocowanie pełnomocnika do działania w imieniu mocodawcy, z drugiej zaś - dokument stwierdzający to umocowanie. Udzielenie pełnomocnictwa (rozumianego jako umocowanie) może nastąpić w dowolnej formie, ustnej lub pisemnej. Wymogiem skuteczności aktu udzielenia pełnomocnictwa i w konsekwencji podejmowania czynności procesowych przez pełnomocnika w imieniu mocodawcy jest wykazanie przed sądem tego umocowania odpowiednim dokumentem. W myśl art. 89 § 1 k.p.c., pełnomocnik obowiązany jest przy pierwszej czynności procesowej dołączyć do akt sprawy pełnomocnictwo (rozumiane jako dokument potwierdzający umocowanie) z podpisem mocodawcy lub wierzytelny odpis pełnomocnictwa (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2006 r., I CZ 8/06, OSP 2006 nr 12, poz. 141; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2006 r., I PK 124/06, Monitor Prawa Pracy 2007 nr 5, poz. 256 i orzeczenia tam powołane). W rezultacie przyjmuje się, że dokument pełnomocnictwa i jego wydanie nie mają znaczenia konstytutywnego, gdyż taki charakter posiada samo udzielenie umocowania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2008 r., II PK 235/07 – OSNP 2009/15-16/198). Dokument pełnomocnictwa jest jednakże niezbędnym dowodem potwierdzającym istnienie umocowania pełnomocnika do działania w imieniu strony. Dowód ten nie podlega zastąpieniu żadnym innym środkiem dowodowym, gdyż wobec sądu i strony przeciwnej za pełnomocnika działającego z właściwym umocowaniem może uchodzić tylko osoba, która wykazała swe umocowanie odpowiednim dokumentem

pełnomocnictwa (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2003 r., III CZP 54/03, Prokuratura i Prawo 2004 nr 4, poz. 33 oraz z dnia 23 marca 2006 r., II CZ 11/06, Lex nr 196611). Nie budzi wątpliwości, że brak należytego umocowania pełnomocnika strony w rozumieniu art. 379 pkt 2 k.p.c. dotyczy sytuacji, gdy w tym charakterze występowała osoba, która mogła być pełnomocnikiem, lecz nie została umocowana do działania w imieniu strony, bądź istniały braki w udzieleniu pełnomocnictwa (a nie w samym wydaniu dokumentu potwierdzającego umocowanie) między innymi przez organ powołany do reprezentowania w procesie strony będącej osobą prawną (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2001 r., I PKN 266/00, OSNAPiUS 2002 nr 22, poz. 544) oraz sytuacji, gdy w charakterze pełnomocnika występowała osoba, która w ogóle pełnomocnikiem być nie mogła (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 2001 r., I PKN 586/00, OSNAPiUS 2003 nr 14, poz. 335; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 lipca 2004 r., III CZP 32/04, OSNC 2006 nr 1, poz. 2).

W niniejszej sprawie żadna z wymienionych wyżej przesłanek nie zachodzi. Skarżący powołuje się nie na nienależyte umocowanie pełnomocnika, ale na nienależyte wykazanie tego umocowania, przez odwołanie się przez Sąd do pełnomocnictw znajdujących się w aktach innych spraw toczących się przed tym samym sądem, zamiast zastosowania art. 89 § 1 zdanie pierwsze k.p.c., zgodnie z którym pełnomocnik jest obowiązany przy pierwszej czynności procesowej dołączyć do akt sprawy pełnomocnictwo z podpisem mocodawcy lub wierzytelny odpis pełnomocnictwa. Uchybienie polegające na uwzględnieniu przez Sąd pierwszej instancji udokumentowania pełnomocnictwa przez złożenie dokumentu do innej sprawy nie oznacza, że pełnomocnik strony nie był należyście umocowany. Na takie uchybienie Sądu strona mogła zwrócić uwagę w trybie art. 162 k.p.c., wnosząc o wpisanie odpowiedniego zastrzeżenia do protokołu. Jeżeli skarżący zastrzeżenia takiego nie zgłosił to – stosownie do art. 162 zdanie drugie k.p.c. – nie przysługuje mu prawo powoływania się na takie uchybienie w dalszym toku postępowania.

Bezasadny jest także drugi zarzut rozpatrywanej skargi kasacyjnej. Zarzut ten oparty jest na bezpodstawnym założeniu, że dyrektor Oddziału ZUS działał w sprawie jako pełnomocnik i wobec tego złożenie przez niego apelacji bez przedstawienia stosownego pełnomocnictwa prowadzi do nieważności

postępowania przed Sądem drugiej instancji określonej w art. 379 pkt 2 k.p.c. Założenie to jest błędne, ponieważ dyrektor Oddziału ZUS nie występował w sprawie jako pełnomocnik, lecz jako osoba uprawniona do działania w imieniu organu rentowego. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych zdolność sądową i procesową mają, zgodnie z art. 460 § 1 in fine k.p.c., organy rentowe, przez które rozumie się, między innymi, jednostki organizacyjne Zakładu Ubezpieczeń Społecznych określone w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych, właściwe do wydawania decyzji w sprawach świadczeń (art. 476 § 4 pkt 1 k.p.c.). Jednostkami tymi są terenowe jednostki organizacyjne Zakładu stanowiące jego oddziały (§ 8 ust. 1 i § 10 ust. 1 statutu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych stanowiącego załącznik do rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 13 stycznia 2011 r. w sprawie nadania statutu Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 18, poz. 93, zwanego dalej statutem w związku z art. 67 ust. 1 pkt 2 i art. 74 ust. 5 ustawy systemowej). Zgodnie z § 8 ust. 2 statutu Oddziałem Zakładu kieruje dyrektor. Zdolność procesowa organu rentowego ma swoje oparcie bezpośrednio w ustawie, a nie w pełnomocnictwie udzielonym przez Prezesa Zakładu, a posiadanie przez organ rentowy zdolności procesowej oznacza zdolność do dokonywania przez jednostkę organizacyjną będącą takim organem wszystkich czynności procesowych (por. między innymi wyroki z dnia 8 stycznia 2008 r., I UK 172/08, OSNP 172/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 51 oraz z dnia 16 czerwca 2009 r., I UK 24/09, LEX nr 518067). Dyrektor Oddziału ZUS działa jako osoba uprawniona do działania w imieniu organu rentowego (art. 460 § 1 k.p.c., art. 476 § 4 pkt 1 k.p.c. w związku z art. 67 § 1 k.p.c. i § 8 ust. 1 i ust. 2 statutu w związku z art. 67 ust. 1 pkt 2 i art. 74 ust. 5 ustawy systemowej).

Z powyższych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego ma swoją podstawę w art. 98 § 3 k.p.c. w związku z § 19 w związku z § 13 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1348 ze

zm.). Strona skarżąca będąc ustawowo zwolnioną od kosztów sądowych - stosownie do art. 96 ust. 1 pkt 4 w związku z art. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm.) – korzystała także ze zwolnienia w zakresie opłaty od wniosku o wydanie kopii dokumentu, znajdującego się w aktach sprawy (art. 78 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych). Niezasadnie zatem działająca z urzędu pełnomocniczka ubezpieczonego żądała zwrotu kosztów dokumentacji zdjęciowej akt sprawy. Bezzasadny jest także wniosek o zwrot kosztu dojazdu do Sądu Apelacyjnego, ponieważ z uzasadnienia wniosku nie wynika, aby adwokatka Monika K. podróż taką odbyła. Bezpodstawne jest także żądanie uwzględnienia – niezależnie od przypisanej stawki – wartości nakładu pracy pełnomocniczki.